

Transcriptie interview mevrouw H.C. Smittenaar-Flierman, 3-4-2019

I Inhoudsopgave interview

Blz.	Onderwerp
1	Persoonlijke gegevens, waar geboren, ouders
1	Samenstelling gezin, overlijden broertje in de oorlog, religie in het gezin
4	Rol politiek in het gezin
4	Geboren in de oorlog. Verhalen over de oorlog. Bommen in de wijk. Hongerwinter
6	Wonen in de Dillenburgstraat. Verhuizen naar de Leemansstraat
7	Naar de Prinses Beatrixschool op de Hoge Morsweg. Kleuterschool bij het Spoortje
7	Wonen in de Dillenburgstraat
7	Wonen in de Leemansstraat. Emigratie naar Canada
8	Gezin sociaal-economisch
9	Winkels in de buurt
10	Speeltuin in de buurt, Prinses Beatrixschool, uitgaan in de stad
11	Naar de MULO op de Morsweg
13	Solliciteren, werken bij Brinks, lederzaak op de Steenstraat
14	Uitgaan
14	Oppassen bij een Amerikaans gezin
15	Verkering met toenmalige echtgenoot, feestjes bij vrienden thuis
16	Werken bij Duna Deli hotel in Noordwijk
17	Verloofde in La Courtine (leger)
18	Werken bij de NEM. Doorwerken na trouwen. Stoppen na zwangerschap
19	Trouwen. Inwonen bij tante aan de Kaiserstraat. Zoon geboren
22	Verhuizen naar de Hoge Morsweg. Dochter geboren. Naar de Merenwijk
23	Wonen aan de Kaiserstraat
24	Weer gaan werken bij Bruna, kantoorboekhandel
24	Man werkt bij LOI. Op 56-jarige leeftijd overleden
26	Man voetballer bij UVS
27	Rol huisvrouw, werk van de kinderen. Kleinkinderen
29	Afsluiting

II Transcriptie interview

I-1: Dan beginnen we, waar u geboren bent.

G: In Leiden, in de Dillenburgstraet [4a].

I-1: Dat is Leiden Noord, hè. Bij de Bernardkade.

G: Ja, het is iets verder. De Bernardkade is nieuwer dan de Dillenburgstraet. Het is een zijstraat van de Prinsenstraat. [het is een zijstraat van de Sophiastreet, en Bernardkade].

I-1: Laten we beginnen met uw ouders.

G: Mijn vader is geboren in Weesp en mijn moeder is geboren in Baambrugge. [Gerrit Jan Flierman, geb. 1915, overl. 16-1-1977; Hendrika Christina Tober, geb. 11-3-1914, overl. 23-11-1998]

I-1: Dat zijn geen Leidenaren.

G: Nee.

I-1: Maar die zijn in Leiden gaan wonen?

G: Juist, want in die omgeving was geen werk te vinden. Toen is mijn vader gaan werken bij de Leidse Apparaten Fabriek in de Lusthoflaan.

I-1: En uw moeder?

G: Die was huisvrouw.

I-1: Dus ze hebben elkaar daar gevonden?

G: Nee, nee. Ze hebben elkaar daar gevonden waar ze woonden, in die omgeving. Mijn vader vond werk. Toen zijn ze in Weesp of Baambrugge getrouwd, dat weet ik niet meer. Ik denk Baambrugge getrouwd en toen zijn ze verhuisd naar Leiden. [gevestigd Dillenburgstraet 4a kort voor 28-3-1939 H.C. Flierman-Tober]

I-1: En wat was zijn beroep. Wat deed uw vader?

G: Fabrieksarbeider. [constructiewerker] Later is dat weggegaan, die Leidse Apparaten Fabriek. En toen is die gaan werken, ik dacht bij het Slachthuis. Abattoir heette dat toen. Bij de Maresingel.

I-1: Hoe groot was het gezin?

G: We waren met drie dochters. [Leentje, geb. dec. 1939, Hendrika Christina, geb. 1-8-1942, en Gerarda, geb. sept. 1949] En één overleden broertje.

I-1: Was hij jong overleden?

G: Ja, die was negen maanden. Het was in de oorlog. [Albertus Flierman, 7 maanden oud, geb. 5-10-1944, overleed 31-5-1945, dus kort na de bevrijding]

I-1: Kwam dat ook door de oorlog?

G: Hij had een vernauwing aan zijn maag. Dus zijn voedsel kwam ook niet erg binnen. Daar zou eventueel wat aan gedaan kunnen worden, maar dat kon niet. Hij heeft nog in het ziekenhuis gelegen. In het Diaconessenhuis [dat zat toen in het Zendingshuis in Oegstgeest] op de Hooigracht. Elisabeth was het toen. Daar was dus niks meer aan te doen, want ze konden hem onder die omstandigheden niet meer opereren.

I-1: En U was welk nummer?

G: Nummer twee.

I-1: En wat voor achtergrond hadden uw ouders? Religie bijvoorbeeld.

G: Mijn moeder was Nederlands-Hervormd. Mijn vader was niks. Die is wel later bij het Leger des Heils gegaan.

I-1: Dat is wel, van niks naar Leger des Heils. Dat is een grote sprong.

G: Ja, dat kan.

I-1: En was dat een probleem, Nederlands Hervormd met iemand die niks was?

G: Nee, dat was geen probleem. Daar heb ik niets over gehoord.

I-1: En speelde religie een rol in het gezin?

G: Ja, vooral van mijn moeder en later dus ook mijn vader. Mijn moeder ging wel regelmatig naar de kerk. En wij gingen soms mee. Maar we gingen ook wel eens, vooral met de kerstviering, naar het Leger.

I-2: Hoe kwam uw vader tot die stap?

G: Het was al in zijn omgeving, in Weesp. Zijn schoonzus was bij het Leger des Heils. Het zal interesse geweest zijn. Hij voelde zich daar thuis.

I-2: Het was niet een sociale gebeurtenis?

G: Nee, nee, nee.

I-1: En dat is hij tot het eind toe ook gebleven?

G: Ja.

I-1: En heeft dat een stempel gedrukt op het gezin?

G: Nee, helemaal niet. Dat ging soepel.

I-1: En is één van de kinderen daar mee verder gegaan?

G: Nee, nee. We zijn wel gedoopt. En mijn oudste zus is katholiek geworden omdat ze verkering kreeg met iemand die katholiek was. En dat was wel een probleem. Niet bij ons thuis, maar wel aan de andere kant. Die waren katholiek en die hadden toch wel liever dat zij dat ook werd. En zij zag daar ook geen probleem in. En ze is het nog.

I-2: Dat is de zus, die we gezien hebben? [Bij de kennismaking]

G: Nee, dat is mijn jongste zus. Dat was mijn oudste zus en dat was ook geen probleem. Zowel bij ons thuis niet en toen is ze - heet dat bij katholieken ook dopen?

I-2: Ja.

G: En dat was geen probleem.

I-1: Het is wel even een probleem geweest bij de andere familie? In die zin dat ze haar weigerden?

G: Die ouders van haar man gaven toch wel aan dat hij er op aandrong, dat zijn aanstaande vrouw katholiek werd. Dat heeft hij gedaan en dat vond mijn zus prima.

I-1: En toen is het probleem opgelost?

G: Ja, absoluut. Het was helemaal geen probleem meer.

I-2: En bij uw ouders en bij u ook niet?

G: Nee.

I-2: Ze waren toch tamelijk flexibel en tolerant?

G: In dat opzicht zeker. Jawel. Dingen gaan zoals ze gaan. Dat houd je niet tegen.

I-1: Politiek, speelde dat een rol in het gezin?

G: Mijn vader was wel lid van een vakbond. En als ik mij goed kan herinneren heeft hij altijd PvdA gestemd.

I-1: Maar uw moeder niet?

G: Ik dacht het niet. Nu heet het Christen Unie en toen heette het? Het is natuurlijk allemaal samengegaan. CDA.

I-1: Nee, CDA is er nog steeds. Maar een voorganger van de CDA?

G: Ja, een voorganger van de CDA.

I-1: ARP of CHU.

G: Ik denk CHU. Geen SGP.

I-1: Goed. In de oorlog geboren.

G: In '42.

I-1: Dus daar heeft u zelf geen herinneringen meer aan?

G: Nee. Ik heb wel herinneringen aan de Bevrijdingsdag. Want het was een kleine straat en daar zat wel een beetje gemeenschap met elkaar. Dat we goed met elkaar omgingen allemaal. En toen hoorde mijn moeder geruis en gerommel in de straat. En toen is ze naar beneden gegaan, want ze

was bezig mijn haar te kammen. Ze had me op het aanrecht gezet. Ze is naar beneden gegaan en heeft me een poosje laten zitten. Dat weet ik nog wel. Maar ik schijn nogal kalm geweest te zijn. Het heeft ook niet lang geduurd.

I-2: En wat zag ze toen?

G: De mensen op straat. Feestelijk, en toen hoorde ze dat de bevrijding er was.

I-1: Maar u heeft waarschijnlijk wel verhalen gehoord over hoe het was in de oorlog en hoe het was om een klein kind te hebben.

G: Ja, het was in de hongerwinter, toen had ze drie kleine kinderen. Mijn broertje leefde toen nog. Er is in die wijk ook een bom gevallen.

I-1: Ja, in de Sophiastreet.

G: Ja. Die bedoelde ik. De Dillenburgstraat is een zijstraat van de Sophiastreet. En toen lagen de glassplinters in de wieg van mijn broertje. En hij was niet gewond. Maar er zijn nog slachtoffers gevallen daar.

I-1: Maar dat was heel dichtbij natuurlijk.

G: Ja, het was heel dichtbij. En vooral de Oranjestraat, de Sophiastreet en de Prins Hendrikstraat in dat wijkje en ik dacht in de Oranjestraat waren er slachtoffers. Maar dat weet ik niet zeker.

I-1: Alles wordt nagelezen door een historicus, die alles weet van de geschiedenis van Leiden. Maar die vindt het wel interessant om te horen wat er voor persoonlijke herinneringen zijn. En zo'n verhaal van de glassplinters in het wiegje, dan is het wel heel dicht bij. Dus de ramen zijn gesprongen?

G: Ja, de ramen zijn gesprongen.

I-1: Maar het huis was nog ...

G: Ja, hij is niet op het huis gevallen. Door de luchtdruk is dat ...

I-1: En zijn er verhalen over de hongerwinter en drie kleine kinderen?

G: Mijn broertje was inmiddels overleden. Die is in de oorlog overleden. Of misschien direct na de bevrijding, dat weet ik niet meer. Ja, de hongerwinter was heftig.

I-2: Wat hebben uw ouders toen gedaan om aan eten te komen?

G: Mijn vader had een vriend, ook uit de Dillenburgstraat, en die zijn wel op pad geweest om wat eten te sjoeren hier en daar.

I-1: Uit de directe omgeving?

G: Dat neem ik aan, of de polder in.

I-1: Maar de kinderen hebben daar wel onder geleden?

G: Nou, die verhalen, die ken ik niet. Ik weet niet of wij honger hebben gehad. Ik denk wel dat mijn moeder honger heeft gehad. Dat weet ik wel. Maar van de kinderen..... Ja, ik was zo jong. En mijn oudste zus heb ik daar, wel over de hongerwinter, gehoord, maar niet dat wij daar echt fysiek onder geleden hebben.

I-1: Ook niks aan over gehouden?

G: Nee, nee.

I-1: Je hoort nog wel eens een slecht gebit bijvoorbeeld.

G: Nee. Ja, dat had je toen nog niet natuurlijk. Dat gebit is nog helemaal intact. Maar later bij de tandarts werd wel gezegd: dat is een oorlogsgebitje.

I-1: Oh, dat werd zo genoemd?

G: Ja, dat werd zo genoemd. Die zagen dat, en veel vullingen, heel veel vullingen.

I-1: Ja, dat hoor je veel terug, maar dat is vooral voor de kinderen, die nog baby waren in de hongerwinter.

G: Ja, dat zou kunnen, dat weet ik niet. Ik was pas zes jaar toen ik naar de tandarts ging. Niet eerder. Dat was er gewoon niet.

I-1: Naar de schooltandarts?

G: Nee, ik denk niet dat die er al was. Ik heb in ieder geval geen schooltandarts gehad.

I-1: Maar ik wel en daar heb ik geen goede herinneringen aan.

G: Dat hoorde ik later wel. Maar ik had meteen een echte.

I-1: In de Dillenburgstraat en daar komen dan de eerste herinneringen. Want hoe lang heeft u daar gewoond?

G: Tot mijn zevende jaar.

I-1: En toen?

G: Toen was er ontzettend veel woningnood en toen zijn ze noodwoningen gaan bouwen in het Morskwartier, bij de Lage Morsweg. En dat waren ook noodwoningen. Ze staan er nog.

I-1: Duplex?

G: Nee, we hadden geen duplex. Wij hadden een eengezinswoning. Dat werden noodwoningen genoemd. Ze zouden er maar tien of vijftien jaar staan. En ze staan er nog!

I-1: En dat was welke straat?

G: Leemansstraat. Zonder n.

I-1: Eengezinswoningen hebben ze toen gebouwd?

G: Ja. De Calandstraat, Leemansstraat en Storm Buysingstraat. Die waren er eerst en later werden er op de Lage Morsweg zelf duplexwoningen gebouwd. Dat was links. Rechts had je vooroorlogse huizen, mooie huizen. Bij de Vondellaan in de buurt. En toen kwam dat wijkje en die staat er nog.

I-1: En hoe groot was dat huis?

G: Dat waren twee kamers; je had zowaar een voorkamer en een achterkamer. Keuken, een open keuken was dat in die achterkamer; drie slaapkamers en een badkamer boven.

I-1: En er was een plat dak?

G: Ja. Nee, schuin dak, want wij hadden daar een slaapkamer met een schuine wand. En een behoorlijke tuin, toch nog. Een klein voortuintje en een behoorlijke achtertuin. Ze waren qua ruimte niet verkeerd natuurlijk. Maar ze waren van bordkarton. Dat is wel verbeterd in de loop der jaren. We hadden ook een uitbouw en we hadden een redelijk grote schuur. Dat was prima.

I-1: Was het huur?

G: Ja, dat was huur.

I-1: Van de woningbouwvereniging?

G: Ja, maar van welke woningbouwvereniging weet ik niet hoor. Dat kan De Sleutels geweest zijn of Ons Doel.

I-1: Ja, maar vroeger heetten ze ook allemaal anders.

G: Nee, dat weet ik niet; daar was ik te jong voor.

I-1: Dus daar naar school gegaan?

G: Ja. De Lagere School, dat was de Prinses Beatrixschool. En die was op de Hoge Morsweg en dat heet nu gewoon Morsweg. En toen wij daar gingen was het de Hoge Morsweg.

I-1: En dat was een christelijke school, zo te horen.

G: Ja, dat was een christelijke school.

I-1: Niet op de kleuterschool geweest?

G: Ja, ik ben wel op een kleuterschool geweest, maar dat was bij het Spoortje, want toen woonde ik nog in de Dillenburgstraat.

I-2: Heeft u nog herinneringen aan de Dillenburgstraat? Want u heeft in die buurt gewoond.

G: Later werd bij de Willem de Zwijgerlaan gebouwd. En daar heb ik veel in het zand gespeeld, kan ik mij herinneren. Ja, ik heb daar uiteraard buiten gespeeld, want als we gingen eten, riep mijn moeder: "Lenie, Tiny, eten". Ik heb veel buiten gespeeld en dat kon ook natuurlijk daar nog qua verkeer. Daar moet je nou niet aan denken. Toen kon het, het was normaal, je ging buiten spelen.

I-1: En hoe was de buurt daar in de Leemansstraat?

G: Dat waren gewone gezinnen met twee, drie kinderen. Maar er waren er ook met tien kinderen.

I-1: In dezelfde huisjes?

G: In dezelfde huisjes. En ik heb daar een vriendin gehad en daar ben ik zestig jaar vriendin mee geweest. Ik heb daar prima gewoond.

I-1: Het was heel kinderrijk? Alle huizen hadden kinderen?

G: Alle huizen; anders kwam je er niet eens in.

I-2: Dus het was een gezellige buurt ook?

G: Ik vond van wel, geloof ik.

I-2: En was het sociaal?

G: Prima. We gingen ook wel met de burens om, mijn ouders. Mijn vader was nogal handig, dus die had ook nog wel eens een klusje daar en dan ging hij dan doen. Hij werd gevraagd en dan deed hij dat. Je hielp elkaar ook wel. De samenhang was groter. Dat is nu niet meer. Je kent amper je burens. Bijvoorbeeld.

I-1: Hier is dat?

G: Ja, hier; het is vooral een studentenwijk natuurlijk.

I-1: Ja, dat zie je ook. Die komen en gaan natuurlijk.

G: Ja. Die zijn na vier, vijf jaar weer weg.

I-1: Wat waren de beroepen van de mensen daar in de buurt?

G: Nou, over het algemeen wel arbeiders. Ja, dat dacht ik wel. Ik kan mij niet anders herinneren. Een schilder woonde er. Er zijn in die tijd ook mensen geëmigreerd naar Canada.

I-1: Dat waren er echt een aantal?

G: Ja, dat was behoorlijk, hoor. Twee of drie gezinnen uit mijn klas bijvoorbeeld. Uit de klas van mijn zus. En dat was Canada toen, geen Australië of Nieuw-Zeeland.

I-1: En hebben uw ouders er ooit wel eens over gedacht?

G: Ze hebben er over gedacht, ja.

I-1: Want het was hier te vol, te druk?

G: Nee, het was niet te vol, te druk, maar er was meer werk, meer ruimte. Dat kwam toen ineens op, meer ruimte. Een betere toekomst voor de kinderen. Maar ze hebben het gelukkig niet gedaan.

I-1: Nou ja, dan was u Canadees geweest. Daar had je ook niks van gemerkt.

I-2: Hoe was het in uw gezin qua geld?

G: Mijn moeder kon rondkomen. Die had potjes overal, zoals het ging vroeger.

I-1: Kunt U zich dat nog herinneren?

G: Ja, dat kan ik mij herinneren. Ik weet die potjes nog. Ik weet nog waar ze stonden.

I-2: Voor elk onderdeel een potje, voor de tuin?

G: Ja, voor kleding En er kwamen ook mensen aan de deur. Fondsbodes had je. Voor het ziekenfonds. Dat werd opgehaald. En de huur werd opgehaald.

I-1: Elke week?

G: Wekelijks. En de huur. En je had muntjes voor gas en licht [niet voor elektra]. Dan ging het gas een beetje laag, dan moest er een nieuw muntje in. Dat stond in de gang. Dan had je een uitsparinkje en dan had je de meterkast. Met een plank daar boven op. En daar kon je op zitten. En ze konden rondkomen.

I-1: En wat voor potjes waren dat? Waren dat een soort jampotjes?

G: Nee, dat waren mooie blikken potjes met een dekseltje. En een sleuteltje.

I-1: Met een sleuteltje? Die waren speciaal daarvoor?

G: Ja, die had ze meegenomen. Die had ze gekocht waarschijnlijk.

I-1: En dat was kleding en zo?

G: Ja, vooral voor de fondsbodes.

I-1: Dat als de mensen langskwamen, dat het er ook was?

G: Ja! En voor de boodschappen, dat zat gewoon in haar portemonnee. Je had nog buurtwinkeltjes.

I-1: Ja, hoe was het met de winkels in de buurt?

G: Op de Lage Mors had je de slager, de drogist, de groenteboer, de sigarenzaak en een textielwinkel.

I-1: En die zijn allemaal weg nu?

G: Nee, die winkeltjes die zitten er nog, maar alleen de slager is er nog.

I-1: Dat is dat stukje vlak voorbij het spoor?

G: Ja. En de winkels zijn er nog. Er is niks gesloopt. En nu zit er een kapper bijvoorbeeld. Die zat er toen niet. En een groenteboer is er ook nog steeds. En iets van de GGZ, dat is een kantoor geworden.

I-1: Dat waren de buurtwinkels?

G: Nee, er waren ook nog buurtwinkeltjes aan de andere kant van de Lage Morsweg. Bij die andere mooiere huizen. Daar had je de melkboer, kruidenier en ook een slager, en een bakker. Je had buurtwinkels. Daar deed je je boodschappen. En de melkboer kwam nog aan de deur.

I-1: Er kwam nog heel veel aan de deur natuurlijk.

G: En de bakker kwam nog aan de deur. De schillenboer liep nog rond.

I-2: Een kar met een paard er voor?

G: Ja.

I-1: En speelde het geloof een rol bij de keuze naar welke winkel je ging?

G: Nee. Dat hoorde je wel. Je ging naar de katholieke melkboer. Maar dat was bij ons niet het geval.

I-1: En was het een gezellige buurt?

G: Ja, er werd een speeltuin gemaakt. Daar heeft mijn vader nog aan mee gewerkt. [als voorzitter van de speeltuinvereniging]

I-1: Is de speeltuin er nog?

G: Ja, die is er nog. Het Morskwartier. Er is een zwembadje gekomen. Het was in het begin heel simpel. Je had een glijbaantje, niet al te hoog. En een schommel, een wip en een zandbak. En 's-zomers had je..... Dat had toen ook een naam. Nou ja, ze organiseerden uitjes.

I-1: En dat was een beetje ook het centrum van de buurt?

G: Nou ja, je kon er lid van worden.

I-1: Deden de volwassenen daar ook dingen?

G: Ja, dat was allemaal vrijwilligerswerk.

I-1: Maar hadden ze ook eigen activiteiten?

G: Dat weet ik niet.

I-1: Maar voor de kinderen was er veel te doen?

G: Ja. Er werd veel georganiseerd door Morskwartier.

I-1: Er waren natuurlijk allemaal mensen, die daar voor het eerst kwamen wonen?

G: Ja. Het was naar mijn idee best een grote vereniging. Maar je moest wel lid worden. En als je geen lid was, mocht je de speeltuin in voor een dubbeltje.

I-1: Ja, dat is nog steeds zo. Ik woon vlak bij een speeltuin in de Maredijkbuurt.

G: Ja, daar werden ook trouwpartijtjes gevierd.

I-1: Nog steeds.

G: Een tante van mij heeft, toen ze 25 [jaar] getrouwd was, dat daar gevierd. Daar ben ik ook geweest. En ik ben daar ook in dat buurtje geweest om mijn kleinkinderen op te halen, want daar zit een crèche.

I-1: Ja. Maar de school. Hoe was dat? De Beatrixschool?

G: De Beatrixschool. Prinses Beatrixschool. Een Christelijke school. Op de Hoge Morsweg, als je helemaal rechtdoor gaat, bij Njord. Maar die school, die staat niet meer.

I-1: Oh, aan deze kant van het spoor [centrumzijde].

G: Ja. Het was naast Njord. Daar keek je op vanuit de klas. Maar die is er niet meer. Het was een prima school, hoor. Eens in het jaar een schoolreisje.

I-1: En de kleuterschool?

G: Die was bij het Spoortje, in Noord bij de Kooi.

I-1: Dat was ook een Christelijke kleuterschool?

G: Dat weet ik niet.

I-2: Was het een leuke school, de Beatrixschool?

G: Ja. Ik vond het een prima school. Naar mijn zin gehad en het ging goed.

I-1: En hoe lang daar gewoond?

G: Ik heb daar gewoond tot ik ging trouwen en ik was 21 toen ik ging trouwen. Nee, ik was 22, bijna 23. Ik ben in [januari] '65 getrouwd.

I-1: Dus daar de hele jeugd doorgebracht?

G: Ja, vanaf mijn 7^e tot ik ging trouwen.

I-1: De speeltuin, maar als je op een gegeven moment wat ouder wordt?

G: Dan ga je niet meer naar de speeltuin.

I-1: Hoe vermaak je je dan in zo'n buurt?

G: We gingen naar de stad. En naar de film ging ik veel. Vanaf een jaar of 15, 16. Maar toen ik 16 was, toen ging ik werken.

I-1: Want na de Lagere School?

G: Naar de MULO en die zat hier aan het eind van de straat. [Morsweg]. Waar nu het belastinggebouw staat. Maar ietsje daarvoor. Daar heb je een pleintje en daar stond de school. [Paul Krugerstraat]

I-1: Een Christelijke school?

G: Nee. Het was een openbare MULO.

I-1: Hoe heette die MULO?

G: Goede vraag. Weet ik niet. Gewoon MULO? Mijn man zat op de MULO, maar die was bij de Pieterskerk. [Pieterskerkstraat 3 hoek Pieterskerkhof; verhuisd sept. 1962 naar de Du Rieustraat]

I-1: Oh, wat tegenwoordig Old School heet. Waar allerlei activiteiten zijn. Recht tegenover de Pieterskerk?

G: Nee, even terug. Het is nu een beetje een kaalvlakte geworden. Hij staat er in elk geval niet meer. Ook weg. [op die kale vlakte staan nu huizen]

I-1: En MULO afgemaakt?

G: Ja.

I-2: Kon u goed leren?

G: Ja hoor, ik kon goed leren. Gewoon normaal.

I-2: Blijven zitten?

G: Nee.

I-2: En wat vond u leuk op school?

G: Talen. Dat vond ik leuk op school. En meetkunde en algebra, wat nu wiskunde heet, dat vond ik niet zo leuk. Daar had ik geen interesse in en dat ging ook niet fraai, maar het ging. Daar was alles mee gezegd. Geschiedenis vond ik leuk. En je had ook nog handelskennis. Daar was ik ook niet gek op. Maar talen en geschiedenis vond ik leuk. En wat had je nog meer? Had je al natuurkunde, nee, je had wel biologie. En aardrijkskunde, boekhouden had je ook.

I-1: En waar gingen de meeste kinderen naar toe vanuit de lagere school? Gingen er veel naar de MULO?

G: Er gingen er ook veel naar de ambachtsschool. Toen moest je nog toelatingsexamen doen voor de MULO.

I-1: En gingen er veel naar de HBS en naar het gymnasium?

G: Nou, minder. Wat ik mij kan herinneren, minder. Minder? Ik ken er maar één, die naar de HBS ging. Dat was Jantje Bakker.

I-1: Had dat veel met afkomst te maken?

G: Dat weet ik niet. Dat zou zomaar kunnen.

I-1: Maar er waren er wel heel weinig.

G: Ja. Wat ik weet is: meisjes naar de huishoudschool en jongens naar de ambachtsschool. En diegenen die wilden en konden en mochten met een toelatingsexamen naar de MULO.

I-2: Of de HBS.

G: Of de HBS natuurlijk.

I-1: Maar dat gebeurde heel weinig, HBS.

G: Naar mijn idee wel. Maar ik kan me dat niet zo herinneren. Nee, dat weet ik dus eigenlijk niet. Ik ken er één, maar dat zegt natuurlijk niks op zo'n hele school.

I-1: En de meisjes gingen naar de huishoudschool?

G: Op het Galgewater en de jongens naar de Ambachtsschool op de Haagweg. Waar nu de Leidse Lente is.

I-1: De Ambachtsschool, dat was een begrip in de stad.

G: Ja.

I-1: Dus klaar met de MULO en toen solliciteren?

G: Ja. En toen heb ik gewerkt op een heel klein kantoor op de Steenstraat. Dat was een lederzaak. Dat had een klein kantoor nodig. Van Brinks. En daar heb ik ja, hoe lang gezeten? Een jaar, anderhalf jaar. Dat vond ik niet zo leuk. Ik zat de hele dag tegen een konijn aan te kijken. Een plaatsje met een konijn. Daar werd ik helemaal niet goed van. [Marinus Brinks, Steenstraat 5, autobekleder en zadelmaker; op nr. 9 had hij een kantoorboekhandel]

I-1: Waar bestond dat werk dan uit?

G: Factuurtjes maken en een beetje boekhouden.

I-1: Was het meer dan een winkel?

G: Nee, het was alleen een winkel, maar een winkel had ook een kantoor voor de administratie.

I-1: En daar was een hele baan voor?

G: Ja. Voor mij wel. Ik had gewoon een dagbaan daar.

I-2: U zei: ik had belangstelling voor talen, maar u deed ook handelskennis en boekhouden. Maar was dat uw interesse om daar te gaan werken of bent u daar gewoon tegenaan gelopen?

G: Daar ben ik tegenaan gelopen. Je wilde zo snel mogelijk zelf je geld verdienen.

I-2: Dus je nam het eerste de beste baantje wat je kon krijgen?

G: Ja. Ik had niet uitgestippeld, dat wil ik per se, nee.

I-1: En als je dan voor het eerst geld verdient, hoe ga je daar met thuis mee om?

G: Wij mochten alles houden.

I-1: Alles? Ook niet voor de huur of het eten?

G: Nee, alles.

I-1: Dat is mooi. Dan kan je sparen voor je uitzet.

G: Ja, dat kon, maar ik niet. Ik maakte alles op. Dat deed ik niet. De één is niet de ander. Mijn zusje was spaarzaam. Prima. Maar ik had daar geen trek in.

I-1: Maar wat waren dan de sociale activiteiten in die tijd?

G: Nou, ik ging veel uit.

I-1: Wat deed je dan zo?

G: Nou, uit in Noordwijk, naar 'Casino' en naar de film. En als ik wat leuks zag en ik kon het betalen, dan kocht ik het.

I-1: Maar Noordwijk was de ...

G: Ja, voor Leiden was Noordwijk wel de uitgaansstad. Van die leeftijd, hoor. De wat ouderen zaten in Leiden in de kroeg.

I-1: Ging je dan met de bus?

G: Ja. Dan zat de bus vol met jongeren.

I-1: En dan 's avonds weer terug?

G: Ja.

I-2: Ging u in de zomer naar het strand?

G: Ja. Maar dan gingen we naar Katwijk. Nu nog. Maar uit ging je in Noordwijk.

I-1: Naar de dancings?

G: Ja. 'Casino' was een dancing.

I-1: En daar kwamen allemaal Leidenaren, leeftijdsgenoten?

G: Ja, veel. Het was leuk.

I-1: En toen? Je jaar bij de winkel. Dat was een grote winkel in de Steenstraat?

G: Die nachtwinkel zit er nu. Je hebt die ijszaak en dan heb je die nachtwinkel. En daar was lederwaar. Ze hadden een bedrijfje daarachter. En dat was voor autobekledingen. Daar maakte ze autobekledingen. De gebroeders Brinks. Maar goed, je verdiende je geld, maar ik vond het niet zo leuk. En toen kon ik oppasser worden bij een Amerikaanse studente. Die had twee kindjes. Die studeerde voor arts en die wilde hier promoveren. En ze woonde in Oegstgeest. Haar man, die was al arts, en die zat volgens mij ergens in Egypte. Maar zij had twee meisjes. Zij studeerde en ze zat vaak op de academie. Die was er toen nog en die had oppas nodig. Ze had wel haar moeder meegenomen, maar die was al vrij op leeftijd, dus het was een beetje te zwaar voor die vrouw. Ik vond het wel leuk. Ik vond het wel leuk dat ik dan ook Engels kon praten. En dat heb ik wel twee jaar gedaan. Toen was zij afgestudeerd.

I-1: Maar dat was dus echt een fulltime baan daar?

G: Ja, ja. Niet 's nachts hoor.

I-1: Maar gewoon overdag kantoortijden?

G: Ja, voor die kindjes. Die waren nog heel jong. Eén van drie en één van twee.

I-1: Dat was op de kindjes passen, maar ook huishoudelijk werk doen?

G: Nee, dat niet. Ik ging met ze wandelen, ik gaf ze eten en ik zorgde dat ze hun middagdutje deden.

I-2: Een beetje au pair?

G: Ja, nu zou je het au pair noemen. Tegenwoordig moeten ze ook het huishouden doen, maar dat deed ik niet. Dat hoefde niet. Misschien als het had gemoeten, dan had ik het gedaan.

I-1: Dat was dus een rijk gezin?

G: Ja, ze hadden geld genoeg. En toen zijn ze, want het was inwonen in Oegstgeest, in een groot huis naast de [De] Kempenaerstraat. En dat vonden ze toch te klein en toen zijn ze naar, en ik dus ook, naar Katwijk in een flatje aan de boulevard gegaan. Dat was natuurlijk prachtig. Dus ik zat vaak met de kindjes op het strand. Dat was een leuke baan.

I-2: Verdiende dat een beetje goed?

G: Dat weet ik niet meer. Het zal wel, wel normaal. Ik kan niet zeggen dat ik dacht: wat weinig. Het zal wel gewoon geweest zijn.

I-2: U kon gewoon alles betalen wat u wilde?

G: Ja. Wat ik bij Brinks ook verdiende, denk ik. En toen gingen ze terug naar Amerika. Ze was gepromoveerd. Danielle. En toen vroeg ze of ik meeding. Dat deed ik niet. Want ik had verkering.

I-1: Oh, toen al met uw toenmalige man?

G: Ja. Dus dat deed ik niet.

I-1: Want wanneer heeft u die leren kennen?

G: Toen ik op de MULO zat. Niet vanwege de school, maar vanwege hier voorbijrijden en hij Ik moest op een gegeven moment de groeten krijgen dus, toen bleek het mijn man te zijn.

I-1: Was hij ouder?

G: Twee jaar ouder. Ruim twee jaar. [Jan Smittenaar was geboren 7-4-1940]

I-1: Dus altijd met hem, verkering gehad en getrouwd?

G: Ja.

I-2: Eerste vriendje?

G: Ja. Maar we hadden op school ook veel feestjes bij mensen thuis. Je had een vriendengroepje, weet je wel, als iemand jarig was, dan had je een fuif. Dat heb ik ook wel veel gedaan, hoor.

I-1: Dat was een rijk sociaal leven?

G: Ja, hoor. Ik heb heel wat feestjes meegemaakt. Maar niet op school, maar bij de kinderen thuis.

I-1: En dat vonden die ouders allemaal goed?

G: Kennelijk wel.

I-1: Waren die er bij of zaten ze beneden? Hoe ging dat?

G: Die waren er dan niet.

I-1: Die zorgden dat ze weg waren?

G: Ja. Weg waren of, het waren niet van die wilde feesten. Helemaal niet.

I-1: En dan pick-up met muziek?

G: Ja, ja. Dat was leuk.

I-1: Wat was de muziek toentertijd?

G: Doris Day had je toen, en Elvis, die was er al wel. De Beatles kwamen op.

I-1: Dat was later.

G: Ja, dat was wel later. Toen was ik al 20.

I-2: '62, '63.

G: Ja, dat waren nog niet de Beatles.

I-1: De Diamonds had je.

G: Blue Diamonds, ja. Ramona, inderdaad.

I-2: Cocktail trio. Waren er ook feestjes bij uw ouders thuis?

G: Ja. Dat is ook een keer gebeurd, ja.

I-1: En dat vonden ze wel goed?

G: Jawel. Mijn moeder vond het vooral leuk. En er kwamen ook wel vriendjes; ik had op die school drie vaste vrienden. En die kwamen altijd bij ons thuis ook. En daar was niet mijn man bij. Maar gewoon vaste vrienden. Drie jongens.

I-1: Dat was een vriendenclub?

G: Ja, we waren met zijn vieren. Drie jongens en één meisje. Veel mee gedaan.

I-1: En toen? We zijn nu bij het Amerikaanse gezin.

G: En toen ben ik, en dat was heel leuk, gaan werken bij hotel Duna Deli in Noordwijk. Daar was ik receptioniste. Duna was groot en dan kreeg je een plat gedeelte en dat was Deli. Het

middengedeelte was een restaurant. En de twee zijanten was het hotel. Het stond op een duin. En dan had je een hoge trap en dan kreeg je het kantoortje en daar zat ik.

I-2: Was het aan de boulevard?

G: Nee. Niet aan de boulevard. Picképlein. [nr. 8-9, maar ook Huis ter Duinstraat 39-41]

I-1: Is het er nog?

G: Nee, Duna Deli is weg. Het was leuk. Veel Duitse gasten. Toen kon ik ook weer even mijn talen gebruiken. [uitgebrand op 10-4-1999 en vervangen door het Palace Hotel]

I-1: Toen kwamen de Duitsers al?

G: Ja. Alleen maar Duitsers.

I-1: Was er nog weerstand tegen de Duitsers in die tijd?

G: Nee, niet dat ik weet. We waren er niet gek op. Maar ja, als je er aan kon verdienen, net als mijn baas. [Dolf] Van Rheenen, die was er wel gek op.

I-2: Ja, het waren rijke klanten natuurlijk.

G: Ja.

I-2: Even tussendoor: Ik woonde in Heemstede en ik zat in de Bollenstreek. Daar kwamen ontzettend veel Duitsers natuurlijk. En die vroegen dan: "Waar zijn die tulpen?" En het was heel vaak, begin jaren '60, dat die Duitsers dan door de Nederlanders naar de verkeerde kant werden gestuurd.

G: Ja, Koot en Bie: "Do ist die Bahnhof". (Allen lachen)

I-2: Hoe lang heeft u dat gedaan?

G: Dat heb ik een aantal jaren gedaan, ja. Moet ik even rekenen.

I-2: Hoe kwam u aan dat baantje? Gesolliciteerd of via via?

G: Nee, niet via, via. Gesolliciteerd.

I-2: Op een advertentie?

G: Je had van die hele kleine advertentietjes. En toen ging ik met de Blauwe Tram naar Noordwijk. En ik werd aangenomen. En daarna, even kijken. Op een gegeven moment had ik dat ook wel weer gezien. Maar ik heb het daar leuk gehad. Oh ja, toen wilde ik toch weer in de buurt. Dat trammen en fietsen vond ik veel te ver.

I-1: Je ging met de tram naar het werk?

G: Ja, met de Blauwe Tram. Ik stapte op het station op. Iedere dag en vaak ook weekend. Mijn man zat in La Courtine, dus dat kon makkelijk. Mijn verloofde was dat toen.

I-2: Waar zat uw man?

G: In La Courtine. Daar moesten de soldaten heen. Dat ken je toch wel?

I-1: Ja, dat ken ik van Rijk de Gooyer.

G: Nee, Johnnie Kraaikamp.

I-1: Ik zou zeggen Rijk de Gooyer. [Het liedje is echt van Rijk de Gooyer].

I-2: Wat is La Courtine?

G: Daar werden Nederlandse soldaten uitgezonden naar La Courtine, om daar zes of twee maanden, weet ik hoe lang, op kamp te gaan. Had je daar je legertijd.

I-2: En waar was dat?

G: In Frankrijk, Zuid-Frankrijk.

I-1: Het is een begrip geworden door, ik dacht Rijk de Gooyer. Als je googlet op La Courtine, dan komt dat liedje zo naar boven.

G: En toen wilde ik toch wel weer een beetje naar Leiden. En toen kreeg ik via mijn vader een baantje bij de NEM. De Nederlands(ch)e Elektrolas(ch) Maatschappij. En daar heb ik het langst gezeten. Ook eerst begonnen als facturiste. Ik had een bijzonder aardige baas. Ik zat op de afdeling inkoop. En toen ben ik na, ik dacht twee of drie jaar, assistent-inkoopster geworden.

I-1: Een promotie is dat?

G: Ja, dat was een behoorlijke promotie. Toen ontving ik ook de vertegenwoordigers van metalen en zo. Maar ik mocht niet die grote platen inkopen. Wel de schroefjes en de boutjes.

I-1: Daar moet je dan toch een beetje verstand van hebben?

G: Daar hoefde je niks van te weten. Je kreeg natuurlijk, je had een tekenkamer, twee hele grote tekenkamers had je daar, en dan werd er wat getekend wat gemaakt moest worden. En dan had je een andere afdeling en die bekeek dan wat voor materialen er nodig waren. En dat schreven ze dan op. Dus ik hoefde het alleen maar door te vertellen aan de vertegenwoordiger. En dat deed de assistent-inkoper. Want ik kocht het tenslotte in. Kleinere dingen, want ze bouwden ook schepen daar. En ook tanks voor opslag.

I-1: Een groot bedrijf hoor!

G: Ja, het was een heel groot bedrijf.

I-2: Waar zat dat bedrijf?

G: Zoeterwoudseweg.

I-1: Herenstraat en dan net over de spoorlijn. [Heet nu Vrijheidslaan]. En wat was links dan?

G: Links had je de fietsenstalling. Als je uit de Herenstraat komt, dan kreeg je de NEM, direct over het spoor, rechts, en daarachter kreeg je de HCW, de Hollandse Constructie Werkplaats[en]. En dan had

je ook nog de RMM en dat was de Rijnlandse Metaal[Rijnlandse Metaalbescherming Maatschappij], die verchroomde alles.

I-1: Het was een flink industrieterrein.

G: Ja, dat was behoorlijk.

I-2: Waar nu de Praxis zit en zo?

G: Nee, dat is net weer naar links. En voor de NEM moest je naar rechts. Direct over het spoor rechts.

I-1: Als je over het spoor ging, had je aan twee kanten fabrieksgebouwen.

G: Links was de veiling, daarachter.

I-1: Mijn toenmalige schoonouders woonden op de Andries Schotkade en die vertelden dat de was zo nu en dan zwart werd vanwege de NEM.

G: Het was een groot bedrijf.

I-2: Hoeveel mensen werkten daar?

G: Ja, veel fabrieksarbeiders. Het was een hele grote fabriekshal. Prachtig. Het rook er lekker. Van die grote klinkhamers. Heel leuk.

I-2: Hoe lang heeft u daar gewerkt?

G: Daar heb ik wel een jaar of zes gewerkt. Toen was het normaal, als je dan trouwde, dan moest je eruit, als meisje, als vrouw. Maar ik mocht wel werken van de baas. En toen na een jaartje of anderhalf was ik in verwachting. Dan moest je er sowieso uit. Maar dat hoefde van mijn baas ook niet. Dus zes weken voordat mijn zoon geboren werd, ben ik zelf weggegaan.

I-1: Maar hoe was dat nou in die tijd? Want als je ging trouwen dan moest je, het hoefde niet perse, maar het was een soort

G: Ja, je was getrouwd, dus moest je weg.

I-1: Dat was normaal?

I-2: Was het een wettelijk voorschrift?

G: Dat zou ik niet eens weten.

I-1: Ik vraag het me af. Bij de overheid wel, volgens mij, maar in het bedrijfsleven? Maar iedereen deed dat ook?

G: Ja, dat hoorde toch? We waren niet de generatie die zei: "Waarom?"

I-1: Maar hoe reageerde uw omgeving daar op? Ouders, man, schoonouders?

G: Waarop?

I-1: Nou, dat je zei: ik ga trouwen, maar ik blijf toch werken. Hoe was dat in die tijd? Want over welk jaar hebben we het dan?

G: '65. Ik ben in januari '65 getrouwd.

I-1: En als je dan toch blijft werken, wat zeiden de mensen daarvan?

G: Je hebt groot gelijk, zeiden ze.

I-1: Ja?

G: Volgens mij wel.

I-1: Iedereen vond dat? Ouders, schoonouders, man?

G: Ja. Prima.

I-1: Toch wel. Het was niet zo dat mensen zeiden

G: Nee, ik kan mij niet herinneren dat mensen zeiden: nee dat wil ik niet of nee, dat mag niet. Dat kan ik mij niet herinneren. Dat ging allemaal gladjes. Ik had het naar mijn zin. Ik vond het een leuke baan. En ik hoefde niet weg van mijn baas.

I-2: Dat is best een progressieve baas dan.

I-1: Maar vrouwelijke collega's en vriendinnen?

G: Maar ik zat inmiddels alleen. Mijn baas had een kantoor, hij zat alleen. Hij was procuratiehouder. En dan kreeg je glas en dan kreeg je mijn kantoor. Dus ik heb nooit vrouwelijke collega's daar gehad. Ze kenden me wel, want ze zagen mij ook iedere dag.

I-1: Maar in uw omgeving, vriendinnen of familie, die gingen allemaal stoppen met werken zodra ze getrouwd waren? En werd er dan over gesproken?

G: Die generatie was zo, dat hoort zo en dan doen we dat.

I-1: Maar er werd ook niet gek opgekeken: "Hé, die blijft gewoon werken"?

G: Dat kan ik mij niet herinneren.

I-1: En uw man vond het ook goed?

G: Ja. Die vond het ook prima. Het kon. En hij werkte inmiddels ook. Hij was ook uit dienst.

I-1: Maar zwanger worden en een kind krijgen.....

G: Ja, toen wilde ik zelf weg. En ik denk ook dat iedereen dat verwachtte. Maar ook dat kan ik me niet herinneren, dat ik daar op aangesproken werd.

I-1: Dat deed je gewoon?

G: Ja, ik wilde weg, want ik kreeg een kind.

I-2: Dat was meer een persoonlijke reden. Dat was niet, geen sociale druk. Dat was meer, ik wil een kind en ik ga er voor.

I-1: Maar iedereen deed dat ook?

G: Ja.

I-2: Uw bruiloft. U bent in januari 1965 getrouwd. Bent u burgerlijk getrouwd en ook voor de kerk?

G: Niet voor de kerk.

I-2: Hier in het stadhuis van Leiden?

G: Ja.

I-1: En toen was het ook zo dat u uit huis ging trouwen?

G: Ja.

I-1: Dat was de regel? Je ging niet eerst op kamers. Nooit overwogen om zelfstandig te gaan wonen?

G: Nee.

I-1: Dat deed niemand ook? Weinig?

G: Ik denk heel weinig. Dat heette vroeger hokken.

I-1: Maar je kan ook alleen gaan wonen natuurlijk.

G: Dat heb ik nooit gedaan.

I-1: Dat was ook niet gebruikelijk, toch?

G: Nou, nee.

I-1: Uw man ook niet?

G: Nee, ook niet.

I-1: En hokken was helemaal niet aan de orde?

G: Nee.

I-2: Dat kwam wel een beetje in?

G: Dat was veel later. En er was ontzettende woningnood. We hebben de eerste drie jaar ingewoond bij een tante van mijn man.

I-1: Gewoon privé geregeld?

G: Privé geregeld, ja.

I-1: U heeft samen gewacht op een huis om te kunnen trouwen?

G: We zijn wel op huizenjacht geweest.

I-1: Maar het was wel een voorwaarde om te trouwen?

G: Ja. We hebben besloten te gaan trouwen en toen zijn we gaan nadenken waar en hoe.

I-1: En hoe lang heeft dat nog geduurd?

G: Nou, niet zo lang hoor. Die tante en die oom hadden geen kinderen. Dat was geen probleem.

I-1: Die hadden ruimte ook?

G: Aan de Kaiserstraat.

I-1: Oh, dat is wel een mooi plekje.

I-2: Het centrum van Leiden, bij het Rapenburg?

G: Ja, schuin boven 'L'Esperance'.

I-2: Dat is een mooi plekje!

G: Dat was het ook.

I-1: Dus naast 'L'Esperance' hadden zij een huis. Oom en tante woonden beneden en jullie woonden boven?

G: Beneden zat een stoffeerderij. En daarboven woonden mijn oom en tante. En daarboven woonden wij. [Kaiserstraat 7, Fa. Roodenburg-van der Meel, Stoffeerderij, Meubelmakerij en Behangerij, Complete Woninginrichting]

I-1: Oh, het was driehoog.

G: Ja. Daar is mijn zoon [Pieter Johan Christiaan, geb. mei 1966] geboren. Weliswaar in het ziekenhuis, maar toen daar. Ja, het was natuurlijk best wel een beetje krap. Het was eigenlijk een verbouwde zolderetage. De verbouwing hebben we wel zelf gedaan. Het was krap en dan een baby erbij. Hij was bijna drie toen wij op de Hoge Morsweg gingen wonen. Voorbij de Prinses Beatrixschool. Toen zijn we daar naartoe gegaan. Dat was ook huur.

I-1: Lang op de wachtlijst gestaan?

G: Nou, nee. Dat was via, via.

I-1: Niet van de woningbouwvereniging?

G: Nee, dat was particulier. En toen kregen we onze dochter [Christine Johanna Alexandra, geb. febr. 1970]. En toen werd het daar weer een beetje te klein. En de Merenwijk was in aanbouw. En daar heb ik mij voor ingeschreven. En toen ben ik naar de Merenwijk gegaan. En dat was een groot huis. Daar heb ik wel elf jaar gewoond.

I-1: Waar?

G: In de Iepenrode. Dat was ook huur. Dat was een groot huis. Een eengezinswoning. Dat waren grote huizen. Echt!

I-2: Wanneer was dat? Begin jaren '70?

G: Even kijken. Mijn zoon was elf. En hij is van '66. '77.

I-2: Dat is mooi wonen hoor!

G: Nou, ik was heel blij met het huis, maar ik was niet zo blij met de plek. Ik houd ten eerste niet zo van nieuwbouw. Het was wel heel handig. Ik heb het er wel naar mijn zin gehad uiteindelijk. Maar dat heeft een jaartje geduurd. Want de school was dichtbij. De sportvereniging was dichtbij. En toen kwamen er ook winkels. En er was inmiddels een grote hond. Want wij woonden precies aan de zijkant. Wij hadden die dijk daar [de kade van de Slaagsloot]. Daar konden we onze hond mooi uitlaten. En we konden de auto kwijt achter de schuur. Daar was allemaal plek voor. En daar heb ik goed gewoond hoor. En toen kwam dit vrij, ook via via. En toen ben ik hier terechtgekomen.

I-1: En dat is ook huur?

G: Dit is ook huur.

I-1: Particuliere verhuur?

G: Ja.

I-2: Welk jaar bent u in de Merenwijk gaan wonen?

G: '77. Nee. Mijn zoon was negen. '75! En mijn dochter was vijf.

I-1: En hoe was de omgeving van de Kaiserstraat? Is dat een buurt ook echt? Toentertijd.

G: Dat werd al een uitgaansbuurt. 'L'Esperance' en aan de overkant had je 'Het Keizertje'.

I-1: Zit er nog.

G: En dan ook wel veel studenten. En een heel klein schattig winkeltje in de Doelensteeg. Ik had een petroleumkachel en daar haalde ik de olie. En daar kon je ook de waspoeder halen. Een heel vreemd leuk winkeltje. Heel leuk en fijn gewoond. Heel gezellig, apart.

I-1: Is het ook een buurt, in de zin dat de mensen elkaar kennen?

G: Nee. Die winkeltjes, want je had natuurlijk ook de bakker naar de kerk toe. Waar nu al die restaurantjes zitten. [Kloksteeg] Er was ook een hoop verloop natuurlijk. En studenten, maar het was er altijd wel gezellig. En het stoffeerderijtje is nu 'Verboden Toegang'.

I-1: Maar kort gewoond dus.

G: Vier jaar.

I-1: En dat was eind jaren '60 dus.

I-2: '64 tot '68, zo'n beetje.

G: Ja, tot '69, zoiets.

I-2: U heeft twee kinderen?

G: Ik heb twee kinderen, ja.

I-2: Een zoon en een dochter.

G: Ja.

I-1: Heeft u nog wat meegemaakt, want dat was de tijd dat alles veranderde, zo eind jaren '60? De tijd van de revolutie, zeg maar.

G: Daar heb ik niet zo gek veel van meegekregen.

I-1: Wel gezien, neem ik aan? Net een andere generatie.

G: Ja. Dat neem ik aan.

I-1: En daarna nog gaan werken?

G: Toen mijn kinderen, even kijken. Mijn zoon was student, die studeerde rechten. Dus die ging uiteraard, niet direct, maar wel op kamers. Dus toen was er eentje weg. En toen mijn dochter. Die had ik alleen nog thuis. En die ging studeren, die heeft Nederlands gestudeerd. Hier in Leiden. En die ging samenwonen met haar vriend. Die was eigenlijk de eerste die echt ging samenwonen.

I-1: Welk jaar hebben we het dan over?

G: Even kijken, dat was 1970 en ze was 20 toen ze ging samenwonen, dus 1990.

I-1: Ja, toen was het al heel gebruikelijk.

G: Ja. Die ging in de Smaragdlaan wonen. En mijn zoon, die heeft wel verschillende adressen gehad. De Narmstraat, en bij de Haven. En Utrechts Jaagpad. Toen had ik dus het empty nest syndroom. En toen dacht ik: nou, ik ga toch maar een baantje zoeken. En toen ben ik de Haarlemmerstraat op gegaan. En daar had je Bruna, die kantoorboekhandel. Ik loop naar binnen en ik vraag: "Kunt u nog iemand gebruiken?" Ja, dat kon. En de volgende dag stond ik in die winkel!

I-1: Echt waar?

G: Ja! En dat heb ik gedaan tot ik oppas-oma werd. Ik heb vijf kleinkinderen.

I-1: En dat was in die tijd normaal, dat vrouwen gingen werken als de kinderen het huis uit waren?

G: Ja. Vrouwen werkten al als de kinderen nog in huis waren. Maar ik vond het veel leuker om thuis te blijven. Om voor de kinderen te zorgen, want die namen heel wat mee aan vrienden en vriendinnen. Dat vond ik gezellig en ik had het niet nodig. Als je het nodig hebt, is het natuurlijk een ander verhaal.

I-1: Wat voor beroep had uw man?

G: Die heeft bij de LOI gewerkt. Hij was eerst chef van een grote afdeling en is toen later de PR gaan doen.

I-1: Dat is een heel groot bedrijf natuurlijk.

G: Ja, een groot en prima bedrijf. Altijd naar zijn zin gehad. Goed gedaan. Toen die van de MULO af kwam, heeft hij bij COSEC [Coördinerend Secretariaat van de Nationale Unies van Studenten, gevestigd te Leiden, het permanente administratieve apparaat van de Internationale Studenten Conferentie, sinds 8 augustus 1952] gewerkt. En dat was op het Rapenburg [nr. 4; sedert 9-5-1961 Prins Hendrikstraat 2 te Oegstgeest] en dat was coördinatie van studenten uit het buitenland. De verzorging van de huisvesting van buitenlandse studenten, ophalen van Schiphol, dat coördineren.

I-1: En wat voor opleiding had hij?

G: MULO. En later diploma's bijgehaald.

I-1: Dat was in die tijd: de mannen gingen doorleren?

G: Ja, liever wel. Ook wel liever dat ze een baantje hadden. De jongeren wilden ook een paar centjes hebben.

I-1: Dus heel veel 's avonds geleerd, heeft hij?

G: Ja, vooral ook op de LOI zelf.

I-1: En betekende dat dat hij ook veel 's avonds en in het weekend achter de boeken zat?

G: Nou ja, we zijn sowieso gek op lettertjes. Hij werkte ook veel over. Dat was toentertijd gewoon nodig, want het LOI groeide als een gestoorde. En dan zat hij ook wel vaak te leren.

I-2: In Leiderdorp?

G: Dat was later, toen heeft hij er ook gezeten, maar het begin was op de Rijnsburgerweg. En toen Oosterkerkstraat. Rijnsburgerweg was gewoon een particulier huis. Zo is het begonnen. De directeur was Sloos en Robert Sloos is later gekomen.

I-2: En nu is er weer een mijnheer Sloos en die is ook directeur.

[er volgt een discussie over de verschillende generaties Sloos als directeur]

I-1: Was het ook een sociaal bedrijf in die zin dat er veel gedaan werd met collega's?

G: Jawel. Het was echt een prima bedrijf.

I-1: En wat deed u dan zo met collega's?

G: We hebben cabaretvoorstelinkjes gemaakt. En ieder jubileum werd gevierd. Heftig en goed. Royaal. Het was een prima bedrijf.

I-1: Uw man is overleden?

G: Ja, dat was in '96. [13 november 1996]

I-1: Was hij toen al met pensioen?

G: Hij was toen al ziek. Hij is ziek weggegaan. Hij is 56 geworden.

I-1: Kunt u iets vertellen over het sociale leven in de Merenwijk?

G: Nou, dat was een echte nieuwbouwwijk en had je alleen contact met je naaste burens. En dat ging dan ook via de kinderen. De kinderen speelden buiten op het pleintje. Je kan niet zeggen van jonge, jonge, wat een warme buurt.

I-1: Verder activiteiten, verenigingen?

G: Mijn man heeft op UVS gezeten. Toen was hij jong. Hij zat niet meer op UVS in de Merenwijk. Hij ging later nog weleens kijken. Hij kende veel mensen.

I-1: Andere activiteiten? Verenigingen, of ging u veel uit?

G: Nee. We gingen wel veel uit.

I-1: En wat deed u dan zo?

G: Dierentuin, stedentrips. Met de kinderen. Veel wandelen; we gingen heel veel naar Katwijk. Veel naar het Leidse Hout met de hond. Echte gezinsdingetjes.

I-2: En stedentrips?

G: Ja, stedentrips, daar waren we gek op. De kinderen ook.

I-2: Waar naar toe?

G: Noem maar op: Kampen, Zwolle, Assen, Groningen, Leeuwarden, Delft. Ik ben ook museumgek, dus...

I-2: En buitenland?

G: Nou, met de kinderen niet vaak, drie keer, en mijn man was niet zo van ver weg reizen. Die heeft het allemaal wat liever knusser. En toen mijn man overleden is, toen ben ik veel met mijn twee zussen in het buitenland geweest en stedentrips gedaan ook. En ook met mijn vriendin, waar ik zo lang vriendin mee ben geweest, ook altijd stedentrips. Ook wel zovakanties, maar liever stedentrips.

I-2: Wat voor steden?

G: Ik heb ze zo'n beetje allemaal in Europa gehad.

I-2: Favoriete steden?

G: Ik vond Sevilla erg leuk. Istanbul viel me een beetje tegen. Marrakesh, dat vond ik weer heel mooi. Parijs een paar keer gehad. Londen vond ik interessant. Boedapest vanwege die Donau die er doorheen loopt.

I-1: Ik begreep dat uw man echt een goede voetballer was.

G: Ja, ik word toevallig van de week geïnterviewd over UVS. En over mijn man. Hij was een goede voetballer en dat hoorde ik altijd van een ander. Want ik ging niet zo heel vaak mee. Ten eerste zei Thijs: "Joh, het is veel te koud; het hoeft niet". En mijn vriendin haar vader had een kroeg hier. Dus ik kwam daar vaak. En dan zeiden de gasten daar: "Jij bent vriendinnetje van Jantje Smittenaar. Een goeie voetballer hoor". En dan zei ik: "Ja, dat heb ik gehoord". Toen had ik nog niet zoveel verstand van voetballen. Nu wel.

I-1: Hij speelde in het eerste?

G: Dat moet haast wel. De kleinzoons voetballen ook en een kleindochter voetbalt ook.

I-1: Bij UVS allemaal?

G: Nee! Mijn kleindochter heeft bij UVS gevoetbald. Maar daar had je te weinig dames. Dus die is toen overgestapt naar DOCOS. En daar speelt ze nog.

I-1: Maar dat heeft in uw leven niet zo'n belangrijke rol gespeeld?

G: Nee, meer de verhalen, en later, toen alles werd uitgezonden op TV, ben ik helemaal vertrokken van voetbal. Ik kijk iedere wedstrijd. Ik heb er ook verstand van volgens mijn kleinzoons.

I-1: Toen was UVS toch wel een heel belangrijke ploeg?

G: Ja, maar die heeft ook een slechtere periode gehad. LFC was de concurrent van UVS en andersom. En toen is mijn man ooit nog eens gevraagd of hij bij LFC wilde gaan voetballen. Maar dat ging niet door, want dat vond zijn opa helemaal niks. Hij wilde ook niet, maar hij is toen gevraagd. Dat ging toen een beetje rond: "Als je een goede voetballer wilt, dan moet je vragen of Smittenaar komt". Zo ging dat. Maar dat is allemaal kleinsteds natuurlijk.

I-2: U bent in '65 getrouwd, maar er is heel veel veranderd. U was eigenlijk huisvrouw, moeder van twee opgroeiende kinderen, u zorgde voor het huishouden. Heeft u het gevoel dat er veel veranderd is in die periode? In de jaren '60 en '70?

G: Ja, natuurlijk. Alles van de computer. Wat ik natuurlijk niet echt leuk vind. Maar goed, een noodzakelijk kwaad dan maar. Buurtwinkeltjes weg. Leiden veel drukker geworden. Ik vind het prima hoor, maar de samenhang is een beetje weg. Dat vind ik veranderd. Veel winkels en ook grote bedrijven weg. Gewoon veel veranderd.

I-1: Ook met name voor vrouwen. Die nu bijna allemaal blijven werken.

G: Ja, ook. Mijn dochter heeft drie kinderen en die werkt ook.

I-2: Als lerares?

G: Nee hoor, die werkt op de universiteit bij de bibliotheek. Ze heeft heel lang bij de Koninklijke Bibliotheek Den Haag gewerkt. En wilde uiteindelijk ook wel weer naar Leiden. En nu zit ze hier op de universiteit. Ze is hoofd van de bibliotheek. Ze werkt er nu ruim een jaar. Bij de KB in Den Haag heeft ze wel lang gewerkt. Het werd haar een beetje te veel, want ze werd wel direct hoofd, maar in het begin had ze ik dacht vier medewerkers. Maar dat ging zo goed en dat breidde zo uit; toen had ze er

zoiets van 14 en 14 man personeel voor een vrij jonge vrouw. Ze kwam steeds later thuis ook. Vaak in de file. En ik kreeg vaak appjes. Dan zat ze er al om 7 uur. Dat is niet normaal.

I-2: En in het huishouden bijvoorbeeld. Want in de jaren '60 en '70, ik weet van mijn eigen moeder, die kreeg een wasmachine in de jaren '70.

G: Ja, ik ook. En echte luiers had je nog. Ik heb luiers met de hand gewassen.

I-2: TV kwam er.

G: Ja, maar ik was één van de laatsten. In den beginne niet direct zo gek op.

I-2: En wat was de reden om toch een TV te nemen?

G: Je gezin, die ging er om zeuren. En het is niet zo dat ik per se niet wilde. Maar het was niet mijn eerste behoefte. Ik vond het gezelliger zonder. Maar natuurlijk kan je er niet van buiten. Ik heb zelfs op de Kaiserstraat al een TV gehad. Zolang had ik er ook niet een, maar een jaar of twee, toen iedereen er al een had.

I-2: Maar al die apparatuur, ook afwasmachine.

G: Die heb ik niet.

I-1: Dat is van veel later.

G: Maar daar heb ik ook geen behoefte aan. Dat doe ik gewoon zelf. Van mijn kinderen hoor ik, zij hebben een hekel aan inruimen, en een nog grotere hekel aan afruimen; in de tussentijd ben ik klaar met afwassen.

I-2: Maar door al die apparatuur wordt het huishouden wel veel minder bewerkelijk.

G: Dat weet ik niet. Die afwasautomaat bijvoorbeeld. Wat scheelt dat? Niks. Je moet er op wachten. Neem die telefoontjes. Alles is veranderd. Of alles, veel.

I-2: En heeft u ook iets, en dat is misschien wel een persoonlijke vraag: in de jaren '60 en '70 komt de vrouwenemancipatie. Heeft dat uw huwelijk veranderd?

G: Nee.

I-2: U ging als gelijkwaardig met elkaar om?

G: Ja, absoluut. Het was heel gezellig.

I-2: Maar soms, dat weet ik van mijn eigen ouders wel, dat het echt wel het patroon heeft veranderd.

G: Nee hoor, daar heb ik geen hinder van gehad. Nou, hinder, dat was het ook weer niet. Nee hoor, het ging prima; we konden heel goed met elkaar overweg. Heel leuk, heel warm. We waren heel hecht. We deden veel samen. Ook toen de kinderen de deur uit waren. We deden eigenlijk alles samen. Het was leuk.

I-1: Hebben we het verhaal gehad? Of hebben we iets overgeslagen misschien, waarvan u zegt: zo belangrijk in mijn leven, dat wil ik nog kwijt?

G: Daar kom ik natuurlijk op als jullie weg zijn. Nee, niks schokkends in ieder geval.

I-1: Kerk heeft geen rol gespeeld en politiek ook niet?

G: Nee; wel geïnteresseerd.

I-1: Maar nooit actief geweest?

G: Nee, wel altijd gestemd. En ik volg ook veel. En de kinderen ook. Ook al thuis, gesprekken over gehad. Maar ieder zijn vrijheid.

I-2: En de verhouding met de kinderen? Allemaal prima?

G: Ja.

I-1: En hoeveel kleinkinderen?

G: Vijf.

I-2: En u bent oppas-oma?

G: Nee, niet meer.

I-2: Geweest?

G: Ja, op alle vijf.

I-1: Nu nog de volgende generatie...

G: Nee, het gaat allemaal prima. Leuke intelligente kinderen. Pjotr, die studeert aviation studies. Dat is een heel interessante studie. Hij zit hier vaak ook te leren; dat vind ik leuk. En zijn zusje Jade, die studeert geschiedenis. En van mijn dochter heb ik een kleinzoon, die heet Hessel. En die doet twee studies: Rechten en politicologie. En zijn zusje Jara, die studeert als eerstejaars aan de TU in Delft. En de jongste, Feetje, die gaat nu naar vier gymnasium. Het zijn bolletjes allemaal.

I-2: En hoe lang woont u hier al in dit huis?

G: In dit huis woon ik 26 jaar.

I-2: Vanuit de Merenwijk hier naar toe gegaan?

G: Ja. En vier jaar met mijn man hier gewoond.

[Afsluiting]

Markt in de 50-er jaren